

УДК 330.3

О. В. Банар,
 д. е. н., професор, професор кафедри підприємництва та бізнес-технологій,
 Уманський національний університет
 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5331-2513>

І. І. Чернега,
 д. е. н., професор, професор кафедри підприємництва та бізнес-технологій,
 Уманський національний університет
 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5573-8617>

Т. В. Понедільчук,
 к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки і економічної теорії,
 Білоцерківський національний аграрний університет
 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0622-4318>

Л. І. Бурдонос,
 к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту,
 Університет Григорія Сковороди в Переяславі
 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1084-0826>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.22.39

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА РОЛЬ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ЇЇ ФОРМУВАННІ

О. Banar,
 Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department
 of Entrepreneurship and Business Technologies, Uman National University

I. Cherneha,
 Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department
 of Entrepreneurship and Business Technologies, Uman National University

T. Ponedilchuk,
 PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department
 of Economics and Economic Theory, Bila Tserkva National Agrarian University

L. Burdonos,
 PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department
 of Management, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

COMPETITIVENESS OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP AND THE ROLE OF FINANCIAL MANAGEMENT IN ITS FORMATION

У статті досліджено стратегічну роль фінансового менеджменту в системі організації підприємницької діяльності, зокрема соціального підприємництва, в умовах глобальної конкуренції, економічної нестабільності та зростання вимог до конкурентоспроможності бізнесу. Доведено, що ефективне фінансове управління визначає здатність підприємств — у тому числі соціально орієнтованих — підтримувати платоспроможність, інвестиційну привабливість, стратегічну стійкість і високий рівень конкурентоспроможності. Метою дослідження є аналіз можливостей інтеграції ESG-принципів у фінансовий менеджмент задля підвищення ефективності, соціальної відповідальності, конкурентоспроможності та стійкості підприємницьких структур

на національному рівні. Показано, що інтеграція ESG-критеріїв у корпоративні фінансові стратегії та практики соціального підприємництва сприяє зростанню інвестиційної привабливості, підвищенню конкурентоспроможності, зменшенню ризиків і формуванню сталих конкурентних переваг.

The article studies the strategic role of financial management in the system of organization of entrepreneurial activity, in particular social entrepreneurship, in the context of global competition, economic instability and growing requirements for business competitiveness. It has been proved that effective financial management determines the ability of enterprises, including socially oriented ones, to maintain solvency, investment attractiveness, strategic sustainability and a high level of competitiveness. The purpose of the study is to analyze the possibilities of integrating ESG principles into financial management to improve efficiency, social responsibility, competitiveness and sustainability of business structures at the national level.

The content of financial management as a multicomponent system of financial flow management, which goes beyond the usual cost optimization and covers strategic planning, risk management, formation of long-term value, competitive advantages and social effect, is revealed. Based on the analysis of the financial dynamics of the leading agricultural holdings of Ukraine (UkrLandFarming, Continental Farmers Group, Astarta) and the export of IT services in 2014-2024, three key areas of financial management development are identified: strategic investments, crisis resilience, transparency and ESG communication.

It is shown that the integration of ESG criteria into corporate financial strategies and social entrepreneurship practices contributes to the growth of investment attractiveness, increased competitiveness, risk reduction and the formation of sustainable competitive advantages. It was emphasized that the intensification of ESG approaches in Ukraine is associated with adaptation to European reporting standards, the development of socially responsible business and the need to attract international capital. A conclusion is made about the key role of strategic financial management as a tool for ensuring sustainable development, increasing the competitiveness of enterprises and the prospects for further research in the field of methodological justification of ESG-oriented financial planning in social entrepreneurship.

Ключові слова: конкурентоспроможність, соціальне підприємництво, фінансовий менеджмент, підприємницька діяльність.

Key words: competitiveness, social entrepreneurship, financial management, entrepreneurial activity.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Фінансовий менеджмент є фундаментом сучасного підприємництва, зокрема соціального підприємництва, оскільки саме він забезпечує ефективний розподіл ресурсів, формування інвестиційної політики та підтримання платоспроможності підприємства. Без розвинутої системи фінансового управління організація підприємницької діяльності, у тому числі соціально орієнтованої, втрачає стратегічну стійкість і не здатна до сталого розвитку, що має особливе значення в умовах глобальної конкуренції та економічної нестабільності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз сучасних досліджень і публікацій засвідчив, що роль фінансового менеджменту в системі організації

підприємницької діяльності, зокрема соціального підприємництва, дедалі частіше розглядається крізь призму стратегічного управління та сталого розвитку. Українські вчені, серед яких О. Шеремет [1] та Ф. Бутинець [2], підкреслюють значення фінансового контролю, обліку та аналітики як ключових інструментів забезпечення стабільності бізнесу й соціально орієнтованих підприємницьких ініціатив в умовах ринкової невизначеності.

У зарубіжній науковій літературі проблематика стратегічного фінансового менеджменту в контексті сталого розвитку активно висвітлюється у працях Р. Брілі, С. Маерса та Ф. Аллена [3], які наголошують на тісному взаємозв'язку між інвестиційними рішеннями, капіталовкладеннями та створенням довгострокової цінності компанії. Аналогічний підхід демонструє М. Джонсон [4], підкреслюючи роль фінансових інструментів і стратегічного планування у зміцненні стійкості підприємницьких структур, включно із соціальними підприємствами.

Українські дослідники С. Мочерний і В. Коваленко [5] акцентують увагу на необхідності формування ефективної фінансової стратегії розвитку малого та середнього бізнесу, зокрема соціального підприємництва, особливо в умовах високих ризиків і економічної турбулентності. Згідно з дослідженням І. Бланка [6], ефективний фінансовий менеджмент виступає не лише інструментом підтримки ліквідності, а й фактором формування конкурентних переваг та підвищення ринкової вартості підприємства.

Важливий внесок у розвиток тематики зробили й наукові публікації, присвячені практичним аспектам реалізації концепції сталого розвитку. Так, у роботі Т. Котляревської [7] розкрито значення ESG-підходів у формуванні сучасних стратегій фінансового управління підприємствами та соціальними бізнес-моделями. Подібні висновки містяться й у міжнародних дослідженнях, де доведено позитивний вплив "зеленого фінансування" на інвестиційну привабливість бізнесу [8] і встановлено прямий зв'язок між інтеграцією ESG-принципів у стратегічне управління та підвищенням фінансової стійкості компаній [9].

Отже, більшість науковців визнають стратегічний фінансовий менеджмент одним із визначальних чинників забезпечення довгострокової конкурентоспроможності підприємств і соціального підприємництва. Водночас потребує подальшого вивчення питання практичної інтеграції фінансового планування з політикою сталого розвитку, особливо в умовах українських реалій періоду післявоєнного економічного відновлення.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування можливостей упровадження ESG-принципів у систему фінансового менеджменту з метою підвищення ефективності, соціальної відповідальності та стійкості підприємницьких структур, зокрема у сфері соціального підприємництва, на національному рівні. Це відповідає сучасній парадигмі стратегічного управління сталим розвитком і поєднує ключові аспекти організації підприємницької діяльності в умовах трансформаційної економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сутність фінансового менеджменту полягає у комплексному застосуванні методів і інструментів управління фінансовими потоками з метою максимізації вартості бізнесу. Як зазначає І. Бланк [6], фінансовий менеджмент формує основу фінансової політики підприємства та забезпечує його довгостроковий розвиток. Іншими словами, ефективність організації підприємницької діяльності значною мірою визначається здатністю фінансового менеджменту управляти ліквідністю, прибутковістю та інвестиційною привабливістю компанії.

Західні автори, зокрема Р. Брілі, С. Маєрс і Ф. Аллен [3], підкреслюють, що фінансовий менеджмент у контексті організації підприємницької діяльності виходить за межі простої оптимізації витрат і контролю грошових потоків. Він відіграє ключову роль у стратегічному плануванні, спрямованому на створення доданої вартості для власників бізнесу. Таким чином, фінансовий

менеджмент інтегрує підприємницьку систему у ширший економічний та інституційний контекст.

В умовах української економіки, що характеризується високою невизначеністю, важливою функцією фінансового менеджменту є формування ефективної системи ризик-менеджменту. За словами С. Мочерного [5], фінансове управління виступає інструментом стабілізації підприємницької діяльності, дозволяючи нейтралізувати зовнішні загрози та підтримувати конкурентоспроможність, включно із соціальним підприємництвом.

Таким чином, фінансовий менеджмент є базовим елементом системи організації підприємницької діяльності, поєднуючи фінансову стійкість, інвестиційну привабливість та соціальну відповідальність, що забезпечує економічну ефективність, стабільність бізнесу і створює основу для стратегічного розвитку та інноваційної активності підприємств.

В сучасних економічних умовах особливого значення набуває інтеграція принципів сталого розвитку у систему фінансового менеджменту, оскільки за останні десятиліття концепція сталого розвитку трансформувалася з академічної ідеї у стратегічний імператив для бізнесу, держави та суспільства. На ранніх етапах вона сприймалася як "модний тренд" у відповідь на глобальні екологічні виклики, а сьогодні стала ключовим фактором формування конкурентоспроможності та довгострокового розвитку.

Сталий розвиток у класичному визначенні Всесвітньої комісії з навколишнього середовища та розвитку [10] означає задоволення потреб нинішнього покоління без загрози для майбутніх. Сучасні дослідження підтверджують, що ігнорування принципів екологічної та соціальної відповідальності призводить до зростання фінансових і репутаційних ризиків для підприємств [11].

Таким чином, стратегічний підхід фінансового менеджменту до забезпечення сталого розвитку в системі підприємницької діяльності, зокрема соціального підприємництва, передбачає не лише ретельне планування, а й формування чіткої стратегії, що дозволяє компанії досягати довгострокових цілей. Фінансовий менеджмент у сучасних умовах виходить за межі простої алокації коштів чи пошуку альтернативних джерел фінансування. Його сутність полягає у формуванні компетентностей, які забезпечують підприємствам стійкість, конкурентоспроможність і здатність до адаптації. Інтеграція внутрішніх і зовнішніх чинників у межах стратегічного фінансового планування створює основу для сталого розвитку підприємницької діяльності — як традиційного бізнесу, так і соціального підприємництва — у довгостроковій перспективі.

Практичний аспект сталого розвитку полягає у здатності підприємств, зокрема соціальних, адаптувати бізнес процеси до вимог енергоефективності, скорочення викидів, збереження ресурсів, а також у формуванні корпоративної культури соціальної та екологічної відповідальності. Як демонструє досвід провідних світових корпорацій, ігнорування екологічно та соціально безпечних стандартів призводить до штрафів, судових позовів і втрати ринкових позицій [12].

Сучасні тенденції глобальної економіки підтверджують, що досягнення сталого розвитку потребує чітко

Таблиця 1. Фінансові тенденції розвитку аграрного виробництва в Україні за 2015—2024 роки

	Continental Farmers Group		UkrLandFarming		Astarta	
	Виручка, млн дол.	Чистий прибуток, млн дол.	Виручка, млн дол.	Чистий прибуток, млн дол.	Виручка, млн євро	Чистий прибуток, млн євро
2015	1,800	100	2,200	200	400	50
2016	2,000	110	2,400	220	450	55
2017	2,200	120	2,600	240	500	60
2018	2,400	130	2,800	260	550	65
2019	2,600	140	2,600	230	600	70
2020	2,400	100	1,630	467	490	55
2021	2,600	135	2,150	500	530	66
2022	2,875	170	2,887	-183	510	62
2023	3,106	184	3,455	299	618	83
2024	3,046	149	3,581	168	612	83

Джерело: складено за [13—15].

визначених механізмів реалізації. Одним із найефективніших інструментів у цій сфері є концепція ESG, яка формує систему критеріїв оцінки діяльності підприємств з позицій їхньої екологічної, соціальної та управлінської відповідальності:

Environmental (E) — скорочення викидів CO₂, застосування енергоощадних технологій та розширення використання відновлюваних джерел енергії;

Social (S) — забезпечення поваги до прав людини, підтримка персоналу та формування корпоративної культури рівності й інклюзивності;

Governance (G) — відкритість та підзвітність бізнес-процесів, дотримання антикорупційних принципів, результативність управління і налагоджена комунікація з інвесторами.

Починаючи з 2006 року, після заснування Принципів відповідального інвестування (PRI) під егідою ООН, міжнародні інвестори все активніше враховують не лише фінансові результати діяльності компаній, а й їхній вплив на довкілля та суспільство [12]. Для фінансових менеджерів це зумовлює потребу у впровадженні систем збору та аналізу ESG-показників, проведенні оцінки результативності інвестицій у сталий розвиток і інтеграції таких даних у систему фінансового контролю [12].

На законодавчому рівні Україна поступово адаптує корпоративне управління до європейських ESG-стандартів. Так, у жовтні 2024 року Кабінет Міністрів України схвалив Стратегію впровадження звітності зі сталого розвитку, а законодавчі ініціативи щодо обов'язкової звітності за стандартами European Sustainability Reporting Standards (ESRS) очікуються у 2025—2026 роках [12].

Водночас українські компанії, орієнтовані на міжнародні ринки капіталу, вимушені інтегрувати екологічні та соціальні показники у свою корпоративну звітність, що стає обов'язковою умовою залучення інвестицій. Цю тенденцію підтверджують результати дослідження Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) [12], який віддає перевагу проєктам із високим рівнем відповідності ESG-принципам.

Великі агрохолдинги України впроваджують ESG-звітність з метою отримання доступу до міжнародного капіталу, тоді як IT-компанії застосовують ESG-підходи переважно через соціальні ініціативи, розвиток інклюзивності та цифрової безпеки.

Фінансову динаміку аграрного сектору України за 2015—2024 роки наведено у таблиці 1. Для аналізу обрано провідні агрохолдинги: Continental Farmers Group — у вирощуванні зернових, олійних, цукрових буряків та картоплі; UkrLandFarming — у вирощуванні зернових, олійних культур, а також займається тваринництвом, зокрема, птицефермами та свинарством.; Astarta — у виробництві цукру та молочної продукції [13—15].

Протягом 2015—2024 років спостерігається стале зростання виручки та прибутковості агрохолдингу Continental Farmers Group, що зумовлено насамперед реалізацією стратегії вертикальної інтеграції та оптимізацією виробничих витрат. Водночас активне впровадження ESG-проєктів — зокрема у сфері біоенергетики, розвитку сегмента готової продукції та соціального підприємництва — підвищує складність системи фінансового менеджменту, однак забезпечує формування довгострокової фінансової стійкості й посилення конкурентоспроможності холдингу.

Динаміка виручки та прибутковості агрохолдингу UkrLandFarming у 2015—2024 роках значною мірою визначалася коливаннями світових цін на зернові та олійні культури. Найбільш відчутні зміни відбулися у 2019—2020 маркетинговому році, що збіглося з однією з найсильніших посух в Україні за останні десятиліття, а також із пандемією COVID-19, яка спричинила скорочення глобального попиту на аграрну продукцію. У 2020 році зростання відсоткових витрат призвело до зниження чистого прибутку, попри притивну динаміку операційних показників. Подальше зниження рентабельності вказує на потребу удосконалення політики витрат і посилення управління валютними ризиками. Водночас аналіз підтверджує, що інвестиції UkrLandFarming у виробничу та логістичну інфраструктуру, а також ініціативи соціального підприємництва, спрямовані на підтримку місцевих громад і розвиток людського потенціалу, сприяють підвищенню адаптивності до ринкових коливань та зміцненню конкурентних позицій компанії.

Упродовж 2015—2024 років агрохолдинг Astarta демонстрував поступове зростання фінансових результатів, що стало можливим завдяки диверсифікації продуктового портфеля, ефективному управлінню витратами та застосуванню принципів соціально відповідального бізнесу й соціального підприємництва. Аналіз фінан-

сових показників підтверджує, що навіть в умовах воєнних дій компанія забезпечує позитивну динаміку доходів і рентабельності, що свідчить про результативність обраної фінансової стратегії та здатність підтримувати стійкість у кризових умовах. Аналіз експорту ІТ-послуг України за 2014—2024 роки подано у таблиці 2.

Таблиця 2. Експорт ІТ-послуг України за 2014—2024 роки

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ІТ-експорт, млн дол	1500	1668	1975	2485	3204	4173	5026	6943	7349	6727	6447
Зміна відносно попереднього року, %	—	11.2	18.4	25.8	28.9	30.2	20.4	38.1	5.8	-8.5	-4.2

Джерело: складено за [13—15].

Експорт ІТ-послуг України демонстрував поступове зростання у 2014–2021 роках, причому у 2021 році відбулося різке прискорення темпів (+38,1%). 2022 рік став рекордним для галузі — обсяг експорту сягнув 7,35 млрд доларів США, що свідчить про стійкість бізнес-моделі навіть в умовах воєнних викликів, адже спостерігалось подальше зростання на 5,8%.

Проте у 2023 році зафіксовано перше скорочення експорту за весь період розвитку галузі (-8,5%), що відображає зростання ризиків, втрату частини зовнішніх ринків і підвищення операційних витрат. У 2024 році тенденція спаду продовжилася (-4,2%), а обсяг експорту знизився до 6,45 млрд доларів США.

Таке повторне падіння свідчить про необхідність перегляду стратегічних підходів галузі, зокрема через посилення фінансової стійкості, впровадження ESG-орієнтованого менеджменту, диверсифікацію ринків, оптимізацію витрат, інноваційний розвиток і інвестування у нові продукти та технології.

Проведений аналіз фінансової динаміки великих агрохолдингів та ІТ-сектору України дає підстави виокремити три ключові напрями фінансового менеджменту, які виступають рушійними чинниками сталого розвитку національних компаній:

Стратегічні інвестиції — спрямовані на підвищення енергоефективності, розвиток ESG-проектів, соціального підприємництва та диверсифікацію джерел доходів шляхом зростання виручки.

Кризова стійкість — забезпечується здатністю підтримувати операційну діяльність навіть в умовах війни завдяки розширенню ринків збуту, розвитку логістичних рішень та ефективному управлінню валютними ризиками.

Прозорість і ESG-комунікація — реалізується через відкриту фінансову звітність, активну взаємодію з інвесторами та суспільством, що підвищує рівень довіри та привабливість компанії для інвесторів.

У наукових дослідженнях підкреслюється, що ESG-підходи формують нову якість фінансового менеджменту. Так, за висновками Т. Котляревської [7], інтеграція ESG-критеріїв у корпоративні фінансові стратегії забезпечує поєднання економічних, соціальних та екологічних цілей, створюючи синергетичний ефект для розвитку підприємства.

Спостерігається поступова інтеграція принципів сталого розвитку та соціального підприємництва у систему фінансового менеджменту українських компаній. Динаміка частки підприємств, що зберігали стабільність фінансових показників або планували інвестиції, свідчить про залежність корпоративної активності від зовнішніх економічних і соціальних факторів:

у 2019 році показник сягав 80%, що відображало високий рівень довіри до економічної ситуації;

у 2020 році він знизився до 40% унаслідок пандемії COVID-19;

у 2022 році, на тлі воєнних дій, становив близько 50%;

у 2023 році зафіксовано часткове відновлення до 55%.

Щодо інтеграції ESG-практик, то якщо у 2013 році лише близько 10% компаній враховували ESG-аспекти у своїх стратегічних планах, то до 2023 року ця частка зросла до 55%. Найбільш відчутний прогрес спостерігався після 2018 року, коли ESG-підходи та елементи соціального підприємництва почали активно включатися у систему стратегічного управління та корпоративної звітності [16].

Таким чином, підвищення рівня впровадження ESG-практик і розвиток соціального підприємництва безпосередньо корелюють із підвищенням стійкості фінансових результатів у кризових умовах. Компанії, які інтегрують ESG-підходи та соціально відповідальні ініціативи у свої фінансові KPI, демонструють вищу адаптивність до зовнішніх шоків (зокрема пандемії COVID-19 та воєнних дій), що підтверджує стратегічну роль фінансового менеджменту у забезпеченні сталого та інклюзивного розвитку бізнесу.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Фінансовий менеджмент у сучасних умовах глобальної конкуренції, зростання ролі сталого розвитку та поширення соціального підприємництва поступово трансформується у стратегічний інструмент, що поєднує управлінські рішення, виробничі процеси, інноваційний потенціал і соціальну відповідальність бізнесу. Інтеграція ESG-принципів у систему фінансового менеджменту та розвиток соціального підприємництва дозволяють не лише підвищити економічну ефективність, а й ураховувати соціальні та екологічні наслідки управлінських рішень. Це, своєю чергою, сприяє зміцненню довгострокової інвестиційної привабливості підприємств, формуванню їх конкурентних переваг і розвитку сталих бізнес-моделей на міжнародних ринках.

Сучасні тенденції свідчать, що ESG-критерії та принципи соціального підприємництва перетворюють концепцію сталого розвитку з декларативного підходу на дієвий інструмент управління, здатний мінімізувати фінансові, репутаційні та соціальні ризики, одночасно стимулюючи відповідальне корпоративне управління. Український досвід поступового впровадження таких практик відкриває нові можливості для стратегічного планування, підвищення ефективності фінансових рішень і зміцнення соціально-економічної стійкості підприємств.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку методик інтеграції ESG-критеріїв і принципів соціального підприємництва у різні сегменти фінансового менеджменту, оцінку їхнього впливу на довгострокову стабільність бізнесу та здатність адаптуватися до динамічних глобальних змін. Особливої уваги потребує створення практичних рекомендацій щодо поєднання економічної результативності з соціально-екологічною відповідальністю та формування системи аналітичних інструментів для оцінки ризиків і можливостей у межах сталого розвитку.

Література:

1. Шеремет О. В. Фінансовий аналіз. Київ: КНЕУ, 2020. 432 с.
2. Бутинець Ф. Ф. Фінансовий менеджмент. Житомир: ЖДТУ, 2019. 376 с.
3. Brealey R., Myers S., Allen F. Principles of Corporate Finance. 13th ed. New York: McGrawHill, 2020. 944 p.
4. Johnson M. Sustainable Financial Management. London: Routledge, 2021. 256 p.
5. Мочерний С. В., Коваленко В. В. Фінансовий менеджмент. Львів: Новий Світ-2000, 2019. 408 с.
6. Бланк І. А. Фінансовий менеджмент. Київ: Ніка-Центр, 2020. 512 с.
7. Котляревська Т. С. ESG-стратегії в системі корпоративного фінансового менеджменту. Фінанси України, 2022, № 5, с. 115—123.
8. Friede G., Busch T., Bassen A. ESG and financial performance: aggregated evidence from more than 2000 empirical studies. Journal of Sustainable Finance & Investment, 2015, Vol. 5, No. 4, p. 210–233. DOI: 10.1080/20430795.2015.1118917
9. Fernando G. D., Jain S., Tripathy A. ESG disclosure and firm value: International evidence. Journal of Business Ethics, 2022, Vol. 180, No. 2, p. 571–596. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10551-02104923-0>
10. Ліга: Закон. Сучасний ландшафт регулювання звітності про сталий розвиток (ESG) у світі [Електронний ресурс]. 2025. URL: https://biz.ligazakon.net/analycs/237838_suchasniylandshaft-regulyuvannya-zvtnost-pro-staliy-rozvitok-esg-u-svt
11. BDO Ukraine. ESRS-звітність в Україні: впровадження європейських стандартів. 2025. URL: <https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2025/esrs-reporting-in-ukraineimplementing-european-standards>
12. Європейський банк реконструкції та розвитку. Звіт зі сталого розвитку 2023. Лондон: ЄБРР, 2023. URL: <https://www.ebrd.com/sustainability-report-2023>
13. Continental Farmers Group. Standalone Financial Statements [Електронний ресурс]. 2015–2024. URL: <https://cfg.com.ua/news/press-realese/continental-farmers-group-publishes-its-corporate-social-responsibility-report/>
14. UkrLandFarmingHolding. Financial Reports [Електронний ресурс]. 2015—2024. URL: https://www.ulf.com.ua/ua/investor_relations/financial-reports/
15. AstartaHolding. Annual Report 2024 [Електронний ресурс]. 2025. URL: <https://astartaholding.com/wp-content/uploads/2025/04/2024-annual-report.pdf>
16. Європейська Бізнес Асоціація. Дослідження та аналітика [Електронний ресурс]. 2013—2023. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analytika/>

References:

1. Sheremet, O. V. (2020), Finansovyi analiz [Financial analysis], KNEU, Kyiv, Ukraine.
2. Butynets, F. F. (2019), Finansovyi menedzhment [Financial management], ZhDTU, Zhytomyr, Ukraine.
3. Brealey, R., Myers, S. and Allen, F. (2020). Principles of corporate finance, 13th ed., McGraw-Hill, UK.
4. Johnson, M. (2021), Sustainable financial management, Routledge, UK.
5. Mochernyi, S. V., and Kovalenko, V. V. (2019), Finansovyi menedzhment [Financial management], Novyi Svit-2000, Kyiv, Ukraine.
6. Blank, I. A. (2020), Finansovyi menedzhment [Financial management], Nika-Center, Kyiv, Ukraine.
7. Kotliarevska, T. S. (2022), "ESG strategies in the system of corporate financial management", Finansy Ukrainy, vol. 5, pp.115—123.
8. Friede, G., Busch, T. and Bassen, A. (2015), "ESG and financial performance: Aggregate devidence from morethan 2000 empirical studies", Journal of Sustainable Finance&Investment, vol. 5 (4), pp. 210—233. <https://doi.org/10.1080/20430795.2015.1118917>
9. Fernando, G. D., Jain, S., and Tripathy, A. (2022), "ESG disclosure and firmvalue: Internationale vidence", Journal of Business Ethics, vol. 180 (2), pp.571—596. <https://doi.org/10.1007/s10551-021-04923-0>
10. Liga: Zakon (2025), "Current landshaft for regulating sustainability reporting (ESG) in the world", available at:https://biz.ligazakon.net/analycs/237838_suchasniy-landshaft-regulyuvannya-zvtnost-pro-staliy-rozvitok-esg-u-svt (Accessed 5 November 2025).
11. BDO Ukraine (2025), "ESRS-reporting in Ukraine: implementation of European standards", available at: <https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2025/esrs-reporting-in-ukraine-implementing-european-standards> (Accessed 4 November 2025).
12. Sustainable Development Report (2023), "European Bankfor Reconstruction and Development (EBRD)", available at: <https://www.ebrd.com/sustainability-report-2023> (Accessed 3 November 2025).
13. The official site of Continental Farmers Group (2025), "Standalone Financial Statements", available at: <https://cfg.com.ua/news/press-realese/continental-farmers-group-publishes-its-corporate-social-responsibility-report> (Accessed 4 November 2025).
14. The official site of UkrLandFarmingHolding (2025), "Financial Reports", available at: https://www.ulf.com.ua/ua/investor_relations/financial-reports/ (Accessed 4 November 2025).
15. The official site of Astarta Holding (2025), "Annualreport", available at: <https://astartaholding.com/wp-content/uploads/2025/04/2024-annual-report.pdf> (Accessed 4 November 2025).
16. European Business Association (2025), "Research and analytic", available at:<https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analytika/> (Accessed 4 November 2025).

Стаття надійшла до редакції 06.11.2025 р.